

Rajnai Gergely

Választási eljárási viták külföldön

A választási eljárási törvénytervezet (köztük a regisztráció) vitája során sok szempontot vetettek fel a hazai közszereplők mind a javaslat mellett, mind pedig ellene. Ám érdemes nem csak tartalmában, hanem a vita folyamatában is megvizsgálni a törvényt. Egy ilyen súlyú, az alkotmányos rendszert alapjaiban érintő kérdésben ugyanis a minél szélesebb társadalmi és politikai támogatás legalább olyan mértékben hozzájárul a változtatás legitimitációjához, mint a tartalom helyessége. A politikai támogatottságot leginkább a parlamenti vita elemzése során tudjuk megvizsgálni. Ehhez a vizsgálathoz három nemzetközi példával vetjük össze a folyamatban lévő magyarországi vitát. A három példában közös, hogy az adott országok a magyarországinál nagyobb demokratikus hagyományokkal rendelkeznek, mindhárom vita az elmúlt öt évben zajlott le, mindhárom fontos választási kérdést érintett (bár a regisztrációt egyik sem), és a három ország politikai és pártrendszere eltér egymástól. Ausztriában 2007-ben a választási életkor 16 évre történő leszállításáról, Nagy-Britanniában és Új-Zélandon pedig a választási rendszer megváltoztatásáról zajlottak éles viták. A továbbiakban a 2011-es választási reform elfogadásának körülményeiről lesz szó. Elemzésünkben annak vizsgálatára vállalkozunk, hogy milyen mértékben és milyen részletekben működik együtt a kormány az ellenzékkel ilyen nagy horderejű kérdésekben.

A váratlansági faktor

Abban mindhárom külföldi példánk eltér a magyartól, hogy a választási program sarkalatos pontjait alkották. Ausztriában a 2006-os választások előtt több párt is programjában vállalta, hogy leszállítja a minimális választói életkort 16 évre. A briteknél a Liberális Demokraták [kampányoltak](#) azzal, hogy a szavazási metódust módosítják, és a 2010-es koalíciós tárgyalások egyik sarokköve volt ez a kérdés. Új-Zélandon pedig a 2008-as választások előtt a kormányon lévő Nemzeti Párt [tíz fő ígérete](#) között volt a választási rendszer megváltoztatása. Magyarországon ezzel szemben a regisztráció kérdése még tavaly sem merült fel a választási törvény vitájában, a Fidesz programjában pedig utalás sem volt ilyen típusú reformra. A törvény részletszabályozását pedig napról napra változtatták, módosító

csomagokkal hozták zavarba nem csak az ellenzéket, de saját táborukat is. Ezek a javaslatok ráadásul időnként ellentmondóak voltak, ebből is kitűnik, hogy jobb időt hagyni ilyen volumenű törvények kidolgozására és társadalmi vitájára.

Szintén eltérés, hogy mindhárom külföldi tervezetnek komoly múltja volt az adott politikai környezetben. Ausztriában már a '90-es évek eleje óta terítéken volt a választói életkor leszállítása, ráadásul [több tartományban](#) már tizenhat éves kortól voksolhattak a fiatalok a tervezet tárgyalásakor. Nagy-Britanniában a választási rendszer megreformálása évszázados téma, a társadalmi vita a kérdésben gyakorlatilag folyamatos. A brit rendszer teljesen többségi, azaz nincs listás kompenzáció a kisebb pártok javára, mint Európa gyakorlatilag minden országában, ezért az ebből adódó aránytalanságok kiküszöbölésére rendszeresen felmerülnek javaslatok. A tavalyi népszavazáson felvetett rendszer [1910 óta](#) van napirenden, és több párt is szorgalmazta már a rendszer reformját.

Új-Zélandon az érvényben lévő vegyes választási rendszert 1992-ben népszavazáson fogadták el. Az elmúlt húsz évben a mindenkori kormánypárt a korábbi többségi rendszer visszaállítása mellett kampányolt, így gyakorlatilag minden fontosabb politikai szereplő kardot rántott valamikor a vegyes rendszer megszüntetése mellett. Az 1992-es népszavazásra a pártok felkészítették a társadalmat. Ehhez hasonlóan a magyar helyzetben is fontos lett volna, hogy kizárólag régen megoldásra váró ügyekben hozzanak döntést (pl. a kopogtatócédulák ügye), hiszen a magyar történelemben több alkalommal is az ellenzék elhallgattatásának, háttérbe szorításának eszköze volt a választási törvény, ez a gyanú pedig automatikusan felbukkan egy ilyen hirtelen előkerült javaslat esetén.

Az elegancia hiánya

De térjünk rá magára a parlamenti vitára! Magyarországon a beterjesztést nem előzte meg komolyabb társadalmi vita, tulajdonképpen csak a tervezet elkészülte előtt juthatott – időnként egymásnak ellentmondó – részinformációkhoz a nagyközönség. Ezt tetézte, hogy a törvénytervezetet egyéni képviselői indítványként nyújtották be, nem pedig kormányjavaslatként, így a kormánypártok megkerülték a kötelező egyeztetést. Az ellenzék népszavazásról szóló javaslatait még a bizottságok körében söpörték le az asztalról. Ezzel szemben a brit esetben több mint két hónappal a parlamenti beterjesztés előtt a [javaslatot](#) a

nyilvánosság elé tárták, több civil szervezet véleményt nyilvánított róla, és elkezdődött egy társadalmi vita. Ráadásul a parlament nem is magáról a változtatásról határozott, hanem csupán a népszavazás kiírásáról, amelynek során kampányok révén a társadalom széles rétegeit bevonták a döntési folyamatba. Új-Zélandon hasonló volt a helyzet, ott is népszavazással döntöttek végül a kérdéstről. Ausztriában népszavazás ugyan nem erősítette meg a reformcsomagot, de a parlamenti pártok több társadalmi szervezettel egyeztettek a javaslatok elfogadása előtt.

A parlamenti vita lefolytatása kapcsán is felmerültek problémák Magyarországon. Különösen aggályos volt, hogy a javaslat általános vitája a napirendben annyira háttérbe került, hogy hajnalig nyúlt az ülés. Az ülés nagy részén mindössze maroknyi képviselő vett részt. A kormánypártok részéről alig egy-ketten ültek a padsorokban a vita második felében, az „erős emberek” közül senki. Emellett egyetlen KDNP-s képviselő sem vett részt a vita nagyobb részében. A törvényhez szükséges alaptörvény-módosítást olyan időkeretben tárgyalták meg, amelyhez az ellenzéki pártok nem járultak hozzá. Ez a módosítás nem volt éppen elegáns, már csak azért sem, mert egyszerre futott egy másik módosítással, mindkettő második módosítás néven futott a tárgyalás folyamán, kisebb zavart kavarva az Országgyűlésben. Ilyen eljárás egyik külföldi esetben sem fordult elő: a témát mindhárom tárgyalt országban megkülönböztették más tárgyaktól, és a viták során a pártok vezetői egytől egyig felszóltak (kivételt képez az két új-zélandi frakció). Emellett számtalan módosítás érkezett az ügyrendhez, ami miatt a részletes vitát kétszer is meg kellett nyitni.

Az ellenzéki álláspontok kezelése talán az a pont, ahol a legfontosabb különbséget fedezhetjük fel a magyar kormány és a külföldi példák között. A Fidesz még az ügyrendi módosító javaslatok kérdésében sem engedett, bár a részletes vita második megnyitása ellenzéki javaslat volt. Minden módosító javaslatot leszavaztak, igaz, az egyik LMP-s indítványra négy kormánypárti képviselő is igennel szavazott. A kormánypártok annak ellenére nem szándékoztak semmiféle engedményt adni, hogy egyik ellenzéki párt sem támogatja a tervezet egyik lényeges pontját sem. Ezzel szemben Ausztriában mindegyik párt támogatta a választói életkor leszállítását, ráadásul annak érdekében, hogy a kis frakcióval rendelkező BZÖ is megszavazza a tervezetet, a nagykoalíciós kormány egy [apróbb módosítást is eszközölt](#) a párt kérésére. A reformcsomag két másik intézkedése (levélben szavazás, a parlamenti ciklusok négy évről öt évre növelése) egy, illetve két pártnak nem volt

ínyére, így nem sikerült mindenben teljes konszenzust elérni, de a nagykoalíció mellett még legalább két kisebb frakció is megszavazta ezeket a javaslatokat. Elmondható tehát, hogy a parlament jelentős többsége a reformok mögött állt.

Nagy-Britanniában a nagyobb kormányzó párt, a Konzervatív Párt, bár nem értett egyet a javaslattal, a koalíciós szerződés értelmében megszavazta a tervezetet, a betervező Liberális Demokraták természetesen úgyszintén, míg az ellenzéki Munkáspárt csupán a javaslatnak a választókerületeket módosító része ellen tiltakozott, magát a népszavazást támogatta. Nem sikerült tehát minden tekintetben konszenzusra jutni, ami nem meglepő egy többségi elvű demokráciában, de a Liberális Demokraták eredetileg egy másik választási rendszert irányoztak elő, éppen az ellenzék bevonása érdekében váltottak a Munkáspárt által javasolt rendszerre. Új-Zélandon az ellenzéki Munkáspárt csak akkor volt hajlandó támogatni a népszavazás kiírását, ha a kampány finanszírozására felhasználható összeget maximalizálják. Ezt a fő kormányerőnek számító Nemzeti Párt elfogadta, és a nagyobb konszenzus érdekében felvállalt egy koalíciós konfliktust is, ugyanis a kisebbik kormánytag ACT [nem értett egyet](#) ezzel a módosítással.

Áttekintés	Magyarország	Ausztria	Nagy-Britannia	Új-Zéland
Pártprogram része?	Nem	Igen	Igen	Igen
Kérdés felvetése	2012 II.	1992	1910	1996
Tervezet benyújtása	2012 IX.	2007 V.	2010 VII.	2010 III.
Felvetés és benyújtás között eltelt idő	8 hónap	15 év	100 év	14 év
Elfogadott ellenzéki indítványok	0	1	0	3
Támogatás (a képviselők %-ában)	? (feltehetően kb. 75%)	100%	59%	100%
Támogatás (a frakciók %-ában)	? (feltehetően 40%)	100%	67%	100%
Népszavazást kiírnak a kérdésben?	Nem	Nem	Igen	Igen

Ami a kormány mellett szól: a különleges helyzet

Bár az eddig leírtak alapján úgy tűnhet, hogy külföldön minden tökéletesen zajlik, ellentétben Magyarországgal, a valóságban a kép azért ennél árnyaltabb. A kormánypártok mellett azzal nem lehet érvelni, hogy a hazai kormánytöbbség a kétharmad birtokában megteheti a választási rendszer reformját, míg külföldön más pártok támogatása is szükséges egy ilyen javaslat keresztülviteléhez, hiszen Ausztriában a nagykoalíció kétharmaddal bírt a javaslat elfogadásakor, Nagy-Britanniában és Új-Zélandon pedig nem létezik ilyen típusú korlát, tehát a kormány az ellenzék bevonása nélkül is elfogadhatta volna a törvényeket. Az osztrák és a brit helyzetben azonban a koalíciós kormányzás eleve egyfajta konszenzusra készítette a kormányt már a betérjesztés előtt, a parlamenti viták így egy finomabb javaslatról szóltak, mint ami az egyes frakciók valódi célja lett volna. Az is nyilvánvaló, hogy az elmúlt évek után a magyarországi ellenzék a regisztrációnál kisebb horderejű változtatásokban sem értene egyet a kormánnyal, ezért nehéz volna elérni, hogy az ellenzék a kormánypártokkal szavazzon, hiszen ez stratégiaileg nem előnyös számukra: mindannyian a kormány elleni harc élére szeretnének kerülni, ebben hátrányt szenved az, aki odaáll egy fideszes törvény mögé. A kormánynak így valószínűleg irreálisan nagy engedményeket kellene nyújtania ahhoz, hogy konszenzust érjen el, ez pedig számukra nem lenne racionális.

Emellett a külföldi példákban is vannak szépséghibáik. Ausztriában nem fogadta el az összes párt a javaslatot, és komoly vita alakult arról ki, hogy ki is indítványozta először azt a törvényt, amit végül elfogadtak. Nagy-Britanniában a törvényt csupán azért szavazták meg, mert a konzervatívok a koalíciós szerződés miatt véleményük ellenére igennel voksoltak. A népszavazás érvényességi küszöbéről és időpontjáról pedig nem is tudott megállapodni a kormányoldal sem az ellenzékkel, sem a felsőházzal, így a kis frakcióval rendelkező Liberális Demokraták párt a törvényt alig-alig tudta átverni. Tervezetüket a brit parlament többsége ellenezte ilyen vagy olyan okokból. Új-Zélandon a rendelkezés vitája során ugyan a felek a népszavazás kiírásában egyetértettek, de egymás vádolása, és időnként az alpári hangnem

sem állt távol a vitázóktól. Például a Zöld Párt képviselője a kormánypártok által javasolt alternatív rendszert „a többségi rendszer transzvesztita párjának” [nevezte](#).

Véggövetkeztetés

A választási eljárási törvény parlamenti vitája láthatóan több szempontból is elmaradt a nemzetközi példák vitájának színvonalától. Bár néhány aspektus minden ilyen vita esetén aggályos, Magyarországon ez a vita mindenféle társadalmi egyeztetés nélkül, az ellenzék szinte teljes kihagyásával került lebonyolításra, ami méltatlan egy ilyen horderejű javaslatához. Ez a bevezetőben említettek mellett azért sem lehet közömbös, mivel a parlament viselkedése mindig egyfajta mintaként szolgál a társadalom más „csataterein”. Ezen kívül amennyiben néhány apróbb kérdésben engedett volna a kormánytöbbség az ellenzéknek, vagy a folyamatot elegánsabban folytatta volna le, azzal akár elmélyíthette volna a bizalmat maga iránt mind a közvélemény, mind az ellenzéki pártok körében.